

Temakurs: *Samhälle, religion, manligt och kvinnligt* – *kulturhistoriska perspektiv på historien*

Lärare *Eva-Helen Ulvros och Yvonne Maria Werner*

Eva.Helen.Ulvros@hist.lu.se Yvonne.Maria.Werner@hist.lu.se

Kursen består av två delar som examineras genom skriftlig redovisning och genom aktivt deltagande i seminarieövningarna. Den **första delen** har karaktären av en temakurs och syftar till att ge fördjupad kunskap om hur mäns och kvinnors villkor och ansvarområden gestaltats under historiens gång och vilken betydelse religion, ideologi, klass och materiella förutsättningar spelat i detta sammanhang. **Kursens andra del** är tematisk och uppsatsrelaterad och består av ”vetenskapliga samtal” kring litteratur från det egna uppsatsarbetet. Kursen avslutas med **en hemtenta och en recension** av den fritt valda boken, vilka tillsammans ska vara på **runt tio sidor**. Se närmare instruktioner nedan.

Kursens mål

Kursen syftar till att ge ökad kunskap om och förståelse för:

- samspelet mellan religion, politik, kultur, klass och genusföreställningar från senmedeltiden och fram till 1900-talets början
- kvinnors och mäns skiftande villkor, verksamheter och ansvarområden i samhället i ett historiskt perspektiv

Kursen består av följande delmoment:

- religion, identitet och föreställningar om manligt och kvinnligt
- modernisering, klass, emancipation och kön
- forskningspresentationer och panelsamtal

Kursens upplägg

Del 1: Samhälle, religion, manligt och kvinnligt i historisk belysning

Hur var det att vara kvinna respektive man i det äldre samhället? Och hur förändrades villkoren under den moderna epoken? Vilken roll har religion och ideologi spelat i detta sammanhang? Vilka möjligheter och hinder skapades för män och kvinnor när samhället förändras från en kollektiv gemenskap präglad av jordbruk och självhushåll till ett samhälle med individen och hennes rättigheter i centrum? Och hur har bilden av manligt och kvinnligt påverkats av kyrkliga reformation(er) och folkliga väckelser, politiska ideologier och emancipationsprojekt och andra omvälvande kulturella och politiska processer?

Dessa frågor står i fokus i **kursens första del**, vars syfte är att belysa samspelet mellan religion, politik, kultur, klass och föreställningar om manligt och kvinnligt från senmedeltiden och fram till 1900-talets förra del. Förhållandena i Sverige (och Norden) står i fokus men sätts i relation till utvecklingen i Västerlandet i stort. Kursmomentet består av två föreläsningar och sex seminarieövningar. På Werners seminarieövningar står religion och identitet i centrum, medan Ulvros seminarier fokuserar på moderniseringsprocesserna och formeringen av en borgerlig offentlighet. Diskussionen på seminarierna tar sin utgångspunkt i de frågor som finns längst bak i detta kurshäfte.

Del 2: Paneldiskussioner utifrån läst litteratur

Kursens andra del utgörs av presentationer och diskussioner av fritt vald litteratur. Varje student väljer ut en bok som spelar en viktig roll i det egna forskningsläget. Kursdeltagarna delas in i **två temagrupper** efter bokval. Varje temagrupp bildar en diskussionspanel. Paneldeltagarna förbereder sig genom att läsa och göra en kort skriftlig presentation av det valda arbetet (cirka 1 sida). Denna presentation skickas till seminarieledarna och till de övriga medlemmarna i den egna panelen senast två dagar innan panelseminarierna börjar och utgör underlag för diskussionen.

Panelsamtalen inleds med att varje deltagare gör en **munlig presentation av den valda bokens innehåll och huvudresultat** (ca 5 minuter). Därefter följer en **paneldiskussion**. Även övriga seminariedeltagare förväntas delta aktivt genom att ställa kritiska frågor till ”experterna” i panelen.

Examination sker genom aktivt deltagande i seminarieövningarna och panelsamtalen samt genom författande av en hemtenta i form av en essä och en recension. Se sidan 8.

Obligatorisk kurslitteratur

Seminarium 1, 5 och 6 (Yvonne Maria Werner)

Kristendomen har haft en avgörande betydelse för det västerländska samhällets utveckling, och vår kultur vilar på den judisk-kristna traditionens grund. Men den kristna religionen är inte bara en lära som man kan läsa om i heliga skrifter. Den har formats av människor, som levtt sin kristna tro och som utifrån denna erfarenhet påverkat och präglat kyrka, kultur och samhälle – genom kamp, maktutövning och lidande, genom bön, predikan och karitativa insatser, genom olika former av ”kallelser” och tråget arbete för Guds rikets utbredning. Denna tematik står i fokus för de två första seminarierna

Samtliga texter är antingen nerladdningsbara eller finns att köpa i kompendieform

Olaf Blaschke, ”Fältmarskalk Jesus Kristus: religiös remaskulinisering i Tyskland”; Anna Presttjan, ”En korsfäst främling på jorden? Perspektiv på prästerlig manlighet som problem i tidigt 1900-tal” och David Tjeder, ”Det manliggörande tvivlet”: Yvonne Maria Werner (red.), *Kristen manlighet. Ideal och verklighet 1830-1940*, Lund 2008, s. 161-190, 75-91; 93-118 (93 s.)

Boken finns att låna i många exemplar och kan även köpas av seminarieledaren Den finns också på google books

Cordelia Heß, ”Hur man skapar ett helgon. Normering och censur i senmedeltida kanonisationsprocesser”: *Historisk Tidskrift* 2010:2, s. 191-214 (23 s.) *Fritt tillgänglig*

Susan C. Karant-Nunn, ”The Masculinity of Martin Luther. Theory, Practicality, and Humor”: S. H. Hendrix, S. C. Karant-Nunn (eds.), *Masculinity in the Reformation Era*, Kirksville 2008, s. 167-168, 175-186 (14 s.)

Andreas Marklund, ”På fädernas axlar. Faderssymboler, manlighet och patriotisk gemenskap under Stora nordiska kriget”: *Scandia* 2006:1, s. 22-38 (16 s.)

Silvia Evangelisti. ”Monastic Poverty and Material Culture in Early Modern Italian Convents”, *The Historical Journal* 2004:1, s. 1-20 (20 s.)

Johan A. Lundin, *Predikande kvinnor och gråtande män: genus och religion i Frälsningsarmén i Sverige 1883-1921*, Malmö 2013, s. 89-96 (15 s.)

Annika Sandén, ”Kyrkan, kvinnorna och hierarkiernas dynamik”: *Historisk Tidskrift* 2006:4, s. 645-659 (14 s.)

Erik Sidenvall, ”Protestant mission in China: a proletarian perspective”: Y.M. Werner (ed.), *Christian Masculinity. Men and Religion in Northern Europe 1830-1940*, Leuven 2011, s. 149-164 (15 s.)

Anthony Perron, ”Saxo Grammaticus’s Heroic Chastity: A Model of Clerical Celibacy and Masculinity in Medieval Scandinavia”; Andrew Holt, ”Between Warrior and Priest: The Creation of a New Masculine Identity during the Crusades”: Thibodeaux (ed.), *Negotiating Clerical Identities. Priests, Monks and Masculinity in the Middle Ages*, London 2010, s. 1-14, 113-129, 185-198 (43 s.)

Tillgänglig för nedladdning via LibSearch: <http://libris.kb.se/bib/12314874>

Yvonne Maria Werner, "Kvinnligt motkultur i den katolska missionens tjänst. Sankt Josefsystrarna i Sverige och Danmark": Y. M. Werner (red.), *Kvinnligt klosterliv i Sverige och Norden. En motkultur i det moderna samhället*, Ängelholm 2005, s. 71-109 (38 s.)

Cecilia Wejryd, "Husmoderskapet – ett sätt för kvinnor att vara kyrkliga aktörer i svenskt 1840-tal: exemplen Maja Stina Larsdotter och Emelie Petersen": Stina Fallberg Sundmark & Göran Lundstedt (red.), *Kyrkoliv i 1800-talets Sverige: Festskrift till Oloph Bexell*, Skellefteå 2007, s. 285–299 (14 s.)

Totalt 309 sidor

Källtexter – utdrag ur:

- Luthers lilla och stora katekes, 1529
- Texter från tridentinska mötet, 1563

Seminarium 2, 3 och 4 (Eva-Helen Ulvros)

Under tidsperioden sker en genomgripande förändring av hushåll, familj och arbete. Vi ser en uppkomst av nya ideologier, uttryckt i dikotomin privat/offentlig sfär, rörande mäns och kvinnors relationer till varandra och till samhället. Vilka möjligheter och hinder skapades för män och kvinnor när samhället förändras från en kollektiv gemenskap präglad av jordbruk och självhushåll, till ett samhälle med individen och hennes rättigheter i centrum? Kulturella föreställningar kopplade till kvinnor och män diskuteras, och hur dessa förändras över tid. Teman som analyseras är kvinnlighet och manlighet, mäns och kvinnors identiteter och handlingsutrymmen i offentligheten och i det privata. Individens handlingsutrymme kontra strukturernas makt.

Appelros, Erica, "Religion och intersektionalitet": *Kvinnvetenskaplig tidskrift* nr 2-3 2005, s. 69-78 (10 s.)

Blom, Ida, Sogner, Sølvi, Rosenbeck, Bente, *Kvinnor i västvärlden från renässans till nutid. Renässans, reformation, revolution*, Liber AB 2006 s. 38-59, 102 -126 (45 s.)

Ekenstam, Claes, "Män, manlighet och omanlighet i historien", ur *Män i Norden. Manlighet och modernitet 1840-1940*, red. Jörgen Lorentzen och Claes Ekenstam, Gidlunds förlag 2006, s.13-47 (34 s.)

Elgán, Elisabeth, "Sexualpolitikens genus i Frankrike och Sverige": *Kvinnvetenskaplig tidskrift* 1999:3 s.18-30 (13 s.)

Englund, Boel/Kåreland, Lena, "Vägarna ut. Kvinnorna, tillgångarna och strategierna": *Rätten till ordet. En kollektivbiografi över skrivande Stockholmskvinnor 1880-1920*, Carlsson bokförlag, 2008, s. 99-132 (33 s.)

Gothlin, Eva, *Kön eller genus? Föreläsning vid konferensen "Könsperspektiv i forskning och undervisning"*, Göteborg 1999 (15 s.)

Hirdman, Yvonne, "Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning": *Kvinnvetenskaplig tidskrift* nr 3 1988 (12 s.)

- Johansson, Ella, "Arbetare": *Män i Norden. Manlighet och modernitet 1840-1940*. Red. Jörgen Lorentzen och Claes Ekenstam, Gidlunds förlag 2006, s. 112-132 (20 s.)
- Liljequist, Jonas, "Från niding till sprätt": *Manligt och omanligt i ett historiskt perspektiv*, FRN 1999 (18 s.)
- Sommestad, Lena, "Mejerskor, industrialisering och välfärdspolitik – argument för en komparativ genusforskning": *Fra kvinnehistorie til kjønns historie?* Rapport III från Det 22:e nordiske historikermöte i Oslo, augusti 1994 (14 s.)
- Thurén, Britt-Marie, "Om styrka, räckvidd och hierarki, samt andra genusteoretiska begrepp", i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 3-4 1996 (15 s.)
- Ulvros, Eva Helen, *Fruar och mamseller. Kvinnor inom sydsvensk borgerlighet 1790- 1870*, Lund 1996 s. 9-18, 47-72, 121-146 (50 s.)
- Östman, Ann-Catrin, "Bonden": *Män i Norden. Manlighet och modernitet 1840-1940*, red. Jörgen Lorentzen och Claes Ekenstam, Gidlunds förlag 2006, s.77-111 (34 s.)

Totalt 313 sidor

Valfri litteratur

Utöver den obligatoriska litteraturen kommer ni att läsa en valfri bok, som väljs i samråd med läraren. Välj en bok som har relevans för det egna uppsatsarbetet!

Schema

Introduktionsföreläsningar

24 november 10.15-12, sal C214 (Ulvros) & 13.15-15 i sal B240 (Werner)

Seminarieövningar

Samtliga seminarier är **OBLIGATORISKA**.

Deltagarna delas in i diskussionsgrupper, vilka ansvarar för specifika frågor och inleder diskussionen kring dessa. Men alla deltagare läser givetvis alla texter och tittar på alla frågor.

Seminarium 1: *Kyskhet och sexualitet - kristna genusideal före 1600*

27 november 13.15-15, sal B339 (Werner)

Läs: Heß, *Negotiating Clerical Identities*, Karant-Nunn och Evangelisti

Seminarium 2: *Teoretiska begrepp. Övergripande reflektioner*

1 december 10.15-12, sal C214 (Ulvros)

Läs: Hirdman, Thurén, Appelros, Gothlin, Ekenstam

Seminarium 3: *Det tidigmoderna samhället - från medeltid till tidigt 1800-tal*

3 december 10.15-12, sal B352 (Ulvros)

Läs: Amussen, Blom/Sogner/Rosenbeck, Ulvros

Seminarium 4: *Det moderna samhället – sent 1800-tal och 1900-tal*

5 december 10.15-12, sal B352 (Ulvros)

Läs: Elgán, Englund/Kåreland, Johansson, Sommestad, Östman

Seminarium 5: *Dygdeideal, familj och genus i det protestantiska samhället*

8 december 13.15-15, sal C215 (Werner)

Läs: Lundin, Marklund, Sandén och Wejryd

Seminarium 6: *Katolskt och protestantiskt i det moderna samhället – feminisering och remaskulinisering*

11 december 10.15-12, sal B339 (Werner)

Läs: Blaschke, Prestjan, Sidenvall, Tjeder och Werner

Paneldiskussioner utifrån läst litteratur

12 december 10.15-12 i sal B352 (Ulvros) & 13.15-15 i sal B339 (Werner)

Hemtentan ska vara insänd (digitalt) senast den 19 december klockan 16.

Riktlinjer för hemtentan – essä och recension

Hemtentan består dels av en essä utifrån den obligatoriska litteraturen, dels av en vetenskaplig recension av den fritt valda boken. Den ska vara på *runt 10 sidor*, varav cirka fyra utgörs av recensionen. Det går bra att väva samman recension och essä till en sammanhängande text.

Hemtenta - essä

I essän ska du med fokus på samspelet mellan politik, kultur, religion och genus göra en *kritisk utvärdering* av den obligatoriska litteraturen. Du väljer själv vilka texter du vill fästa störst vikt vid, men minst två arbeten från varje seminariepass ska tas med i redogörelsen. Hemtentan skall omfatta runt sex sidor och vara i *essäform*. De frågor som tjänat som utgångspunkt för seminariediskussionerna kan fungera som vägledning.

Hemtenta - recension

Uppgiften är att skriva en *vetenskaplig recension* på runt 4 sidor om den bok du läst, vilket innebär att du skall göra en *kritisk utvärdering* och belysa innehåll, inriktning, teser, slutsatser och förhållande till tidigare forskning. Recensionen skall vara självständigt skriven, analyserande och argumenterande, vilket innebär att du skall *markera din egen position* i förhållande till författarens. Det räcker alltså inte med att göra ett referat av bokens innehåll. Med kritisk utvärdering avses inte främst nedvärdering, utan kritik kan innehålla både positiva och negativa aspekter. Lyft fram de teoretiska och metodiska utgångspunkter som eventuellt förekommer. Driver författaren någon tes? Finns det någon uttalad politisk, ideologisk eller kyrkopolitisk tendens? Hur ställer sig han/hon till tidigare forskning? Och hur förhåller sig bokens resultat till dess syfte? Vad tycker du är bra med boken? Och vad anser du vara mindre bra eller dåligt? Har författaren försummat någon viktig aspekt?

Dessa frågor kan tjäna som utgångspunkt även för presentationen av boken i samband med panelsamtalen.